

SLOVENIJA

Dopisi in časniki naj se pošiljajo na poštni predal 259, Ljubljana
 Naročnina četrtletno 15 Din,
 za pol leta 30 Din,
 za vse leto 60 Din,
 Posamezne številke 1.50 Din.
 Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din.

Kranj, 29. septembra 1935.

Slovenska nesreča

„Potrebno bi bilo, da ‚Slovenija‘ kaj več pove, kaj si predstavlja pod ‚slovensko nesrečo‘.“

„Jutro“ od 22. t. m.

Vsak naš človek čuti globoko našo slovensko sramoto, našo slovensko nesrečo. Kdor zanjo posmehljivo vprašuje, je s tem dokazal, da se hoté izločuje iz slovenskega narodnega občestva.

In kljub temu je potrebno, da o tej sramoti govorimo, da tako dolgo o njej govorimo in si jo ključemo v zavest, da jo operemo.

Vsak narod je do neke mere sam odgovoren za svojo usodo. Brez skupne volje, brez tveganja in žrtev se še ni noben narod uveljavil v svetu, nobeden še ni bil spoštovan, če se ni spoštoval sam. Če bi postalo to spoznanje pri nas splošno, bi bilo slovenske nesreče in sramote konec. Naša nesreča so naši janičarji, ki ponižujejo in omalovažujejo svoj narod, da bi opravičevali svoje početje. Manjše zlo je zunanji sovražnik kot notranji, ki kakor črv gloda ob koreninah narodovega organizma. Kdo se čudi, če se rodi iz take miselnosti ovaduštvo in podrepištvo in drugo zlo.

Najžalostnejša reč na svetu je narod brez časti. Obsojen je na pogin ne zaradi zunanjega

pritiska, ampak zaradi svoje notranje, moralne šibkosti. So narodi, o katerih so mislili, da so izbrisani iz zgodovine. Politično zasluženi in razkosani, so vstali po lastnem naporu k novemu življenju. Zmagali so s svojo moralno močjo.

V nečem smo si Slovenci vsi edini: Pokazali smo v usodnih zgodovinskih trenutkih premalo politične zrelosti in zavesti. Zato smo tam, kjer smo. Nismo si pa edini v zaključkih. In vendar je za človeka s hrbtenico mogoč samo en pravi zaključek: Iz ponižanja se mora roditi nova močnejša volja, da popravimo, kar smo zamudili.

Narod ni nekaj od vekov v veke nespremljivega. Narod je živ pojav. Narodi so padali in so zopet vstajali. Iz trpljenja se je rodilo novo življenje. Mlad narod smo. Doba zavestnega narodnega življenja je bila prekratka, da bi izoblikovala naš značaj in da bi bili politično dozoreli. Po trdih izkušnjah smo spoznali svoje napake. Danes gre naša pot navzgor. Zunanji položaj ne odločuje. Nikdar ni bilo v širokih plasteh našega slovenskega ljudstva toliko narodne zavesti. Če je bil to smisel vsega trpljenja, potem je bilo potrebno, da je prišlo čez

U p r a v a: Kranj, Strossmajerjev trg št. 1.

Poštočkovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju

Predstavniki tiskarne France Uhernik, Kranj.

nas. Dajte nam izobraženstvo, kakor ga imajo drugi narodi, in ne bi zaostajali za njimi v notranji disciplini in sklenjenosti ter zunanji enotnosti.

A tu je danes naša odprta rana. Nikjer se ni hlapčevska miselnost tako globoko zajedla, kakor med naše izobraženstvo. Marsikaj nam razlaga ta pojav, a zlo ostane zlo. Vendar se tudi tu obrača na bolje. Slovenstvo ni več monopol enega stanu, ene stranke, ene skupine. Iz obrambe je prešlo v napad. Mladina nam je poroštvo za njega zmago. Janičarstvo je v sebi needno. Njegova moč je navidezna, umetno vzdrževana.

Enotni v vseh velikih življenjskih vprašanjih naroda bomo tudi v državnem življenju več pomenili in v večji meri soodločevali. Sami si bomo kovali svojo usodo.

Slovenstvo živi in bo poklicano k vstajenju, čeprav ne slišijo gluhi njegovega diha in ne vidijo slepci njegovih gibov. Tudi življenje včasih molči in snuje v molku, da pride rojstvo, ki vzbudi lepše in močnejše življenje.

Širite „Slovenijo“

Janez Kocmur:

Malo popravka

Prispevek k slovenski politični zgodovini.
(Nadaljevanje.)

Ugotavljam samo dejstva, da ne bi rad dal svojemu popravku polemični značaj. Ali tu ne morem mimo zmotne trditve, da se v pridi razvijajo manjše skupine v velike. Obratno, vse v naravi se razvija v smeri diferenciacije.

Za E. Kristanom je govorilo še devet govornikov, dva celo po dvakrat, toda se nihče, razen E. Demetroviča, ni dotaknil predmeta, tako da ga tudi E. Kristan v svojem zaključnem govoru ni več omenil. Zbor mu sploh ni posvečal nobene pozornosti, pa se je pečal zgolj z domačimi zadevami, a največ z vprašanjem ustanovitve slovenskega vseučilišča. Edino dr. Tuma ga je odpravil s kratko opazko: „Nam zadostuje v vsakem oziru načelo svobode. V njem je izrečeno načelo narodnostno, kulturno in versko.“

E. Demetrovič je dejal: „Predložila se vam je resolucija, ki priporoča konferenco zaradi aneksije. Na lanskem zboru je naša stranka na Hrvaškem sklenila konferenco, na katero naj bi prišli vsi socialistični faktorji iz monarhije, da se določi skupna taktika za narodno vprašanje. Mi smo sedaj v boju za splošno in enako volilno pravico za hrvaški sabor in ta boj je podal narodnemu vprašanju večjo aktualnost. Pokazalo se je, da položaj posameznih delov v monarhiji ni vsem jasen. V dunajškem socialističnem tisku („Arbeiter-Zeitung“, „Der Kampf“, Op. pis.) so se pojavili momenti, ki našim interesom niso ugodni; to se ni zgodilo namenoma, ampak zaradi nepoznanja razmer. Avstrijski sistem v Bosni protežira enega, da se ž njim ubije drugi. Ponavlja se stara taktika: Divide et impera! Na Hrvaškem proglašajo za veleizdajo, kar je Khuen sakcioniral. Balkan se ne začinja pod Savo, ampak precej bolj severno. Mi nismo za dualizem, ne za trializem ampak za osvoboditev narodov. Z našega stališča priporočam resolucijo o aneksiji in o konferenci. Mi se ne moremo navduševati za državopravne oblike, stremeti moramo za

osvoboditvijo delavskega razreda.“

Po E. Demetroviču naj bi konferenca ne reševala takih načelnih vprašanj, marveč samo določila „skupno taktiko za narodno vprašanje“. Iz njegovih nadaljnjih besed, da naj pridejo na konferenco le „vsi socialistični faktorji iz monarhije, sledi nedvomno, da Hrvatje in Srbi iz Banovine niso mislili na Srbe zunaj monarhije in na Bulgare — da so torej imeli pred očmi zgolj notranjepolitične zadeve taktične prirode. Ta ugotovitev je tem važnejša, ker je govoril g. Demetrovič šele za E. Kristanom, ki je obravnaval prav popolnoma drugače, tako, kakor je bila pozneje precej omiljeno izražena v enem delu Tivolske resolucije. Demetrovičevo zadržanje ni bilo slučajno, poudaril je neprestano takoj v začetku jasno: „Nisem kompetent, da presojam politični položaj v Avstriji in specialno slovenski položaj.“ Po vsem tem je jasno, da je šla Tivolska konferenca, in to edino in ravno po prizadevanju E. Kristana, preko svoje pristojnosti.

Da bi bila mogoča drugačna razlaga, je izključeno, čeprav nimam na razpolago vsega gradiva, niti ne odnosne resolucije V. zbora Socialdemokratske stranke za Hrvaško in Slavonijo iz l. 1908., ki jo je bil „Rdeči prapor“ obljubil prinesiti, a je ni. Nad vse značilno je, kako je zbor v debati (o političnem položaju) omalovaževal vprašanje ustanovitve slovenskega vseučilišča kot „zadevo buržoazije“, na kateri slovensko delavstvo nima posebnega interesa. Skoro vsi govorniki so tudi javno v zvezi s tem opozarjali na nevarnost klerikalizma, ki da mu bo vseučilišče najbolj v korist. Pred tem pa je stranka pri socialdemokratskem klubu izposlovala sklep, da bo ta zahtevo po ustanovitvi slovenskega vseučilišča podprl kot načelno zahtevo Slovencev, kadar pride v parlamentu na dnevni red. Navzlic temu je skušal dati E. Kristan na zboru tej načelni zahtevi podrejen, komaj taktičen pomen. Njegove in izjave drugih govornikov o vseučilišču navajam zato v izvlečku posebej, da pridejo do vidnejšega izraza.

E. Kristan je dejal: „Med raznimi dnevnimi vprašanji je zdaj v živahni razpravi tudi slovensko vseučilišče, ki ga meščanske stranke prav pridno izrabljajo v agitaciji, o

kateri se pa ne ve, koliko je v njej resnosti in prepričanja. Izrekla se je želja z neke strani (Trst: Rudolf Golouh, Ivan Regent, Op. pis.), da bi zavzel današnji zbor precizno stališče glede na to vprašanje, kar se mi pa zdi potrebno, ker je naše stališče o stvari sami itak jasno in znano. Če se misli, da je treba tudi o posameznostih danes izreči avtoritativno besedo, pa menim, da je to nemogoče.“ Potem: „Vseučilišče je v prvi vrsti buržoazno vprašanje; ne samo buržoazno, ampak pretežno. Potem pa je seveda tudi splošno narodno vprašanje in zanima tudi nas. Poudarjati pa moramo, da naše simpatije niso posvečene fabrikanom uradnikov, temveč vseučilišču ki bi širilo najširšo izobrazbo med ljudstvom sploh.“ In: „Saj smo prijadrali v Avstriji tako daleč, da je že skoraj vsaka enorazrednica politično vprašanje. To vedoči, vendar ne pozabljam o na namen vseučilišča in smo zanj. Nikakor pa ne moremo priznati, da ima kdo pravico, izdajati v tem vprašanju in celo v vseh podrobnostih avtoritativne dekrete. Človek je n. pr. tudi brez greha nasprotnik vseučilišča, lahko ima tehniko za važnejšo, lahko verjamem da bi bilo bolj oportuno, pospeševati razvoj zagrebškega vseučilišča. Edino vprašanje je za vsak primer, s kakšnimi argumenti podpira svoj nazor.“

Popravki.

V zadnjih številkah se je vrnilo toliko pomot, ki močno kazijo smisel, pa jih je zato nujno popraviti. Glasiti se ima v št. 28. namesto: ki jih je pa uredništvo uradno „po potrebi“ popravilo — pravilno: navadno „po potrebi“ popravilo; namesto: Glavni poročevalci so vpisali svoje govore uradno sami — pravilno: so vpisali svoje govore navadno sami; namesto: Vse, kar je v razpravah — pravilno: Vse, kar je o razpravah; namesto: Cankar ni bil navzoč, bil je natančno poučen — pravilno: bil je pa natančno poučen; namesto Jerko Dorkić — pravilno: Jerko Dorbić; namesto: Pavel Bučić — pravilno: Pavel Bucić. — V 29. številki pa namesto: Franc Lahork — pravilno: Franc Lahovnik; namesto: si bili popolnoma tuji in si l. 1909 — pravilno: l. 1919; mesto (dvakrat): iz Dunaja — pravilno: z Dunaja; namesto: smejemo se, planinskemu hrvatstvu, ilirstvu, itd., — pravilno: Smejemo se „planinskemu hrvatstvu“, „ilirstvu“, itd. Druge napake lahko vsak sam popravi.

Centralizem rešujejo

Jugoslovenci so zmeraj radi poudarjali, da ljudstva ne briga narodno vprašanje. Govorili so sicer tako samo takrat, kadar je šlo zato, da spet okrnejo kakšne slovenske ali hrvaške jezikovne ali avtonomne pravice. Brž pa, ko se je zadeva zasukala, brž ko je šlo za to, da se izvije jugoslovenom kakšna v njihov centralizem spravljen zadeva, ki jim je polnila korita, takoj je bila stvar drugačna. Na mah je bila njihova volja enodušna volja jugoslovenskega ljudstva, ki so ga šele oni odkrili, in vsak poskus, dati kakšno siloma odvzeto pravico slovenskemu ali hrvaškemu ljudstvu nazaj, je hudodelstvo zoper nacionalno „edinstvo“.

Sicer pa ni bila prav nič nova ta pesem za tistega, ki je poznal avstrijske in madžarske načine v raznarodovanju. Kadar so zahtevali Slovenci kakšne jezikovne pravice, so zahtevali to po mnenju nemških nacionalnih časnikov zgolj narodni hujskači, „Hetzpervaken“, „windische Hetzpfaffen“. Kajti ljudstvo da vse to skupaj nič ni mar, ono hoče mirno dalje živeti s svojimi nemškimi rojaki. In s to miroljubno kretnjo so vlekli slovenskemu ljudstvu denar iz žepa — pri čemer radi priznamo, da na precej bolj dostojen način, kakor jugoslovenci — nastavljal nemško uradništvo, kajti slovenskemu človeku je bilo po nacionalni logiki baje vse eno, če dobi njegov sin službo ali Nemeč, še bolj mu je pa bilo menda malovažno, če je Nemeč dobil boljšo službo, kakor njegov sin.

V tistih časih so pa miselni predniki in očetje današnjih jugoslovenarjev znali ganljivo govoriti o povezanosti nacionalnega, socialnega in gospodarskega vprašanja . . .

Ni še bilo v zgodovini hrvaškega naroda bolj priljubljena gibanja, kakor je bilo Radićevo kmečko. Že od vsega začetka se je opiralo na kmečke množice mimo ali celo naravnost proti meščanstvu in izobraženstvu. Zakaj hrvaški kmet je čutil in ve, da mu edino le pravična rešitev hrvaškega vprašanja more prinesiti znosno stanje v gospodarstvu na njegovi grudi. V tej veri ga ni mogla omajati nobena jugoslovenska strahovlada niti zaponi, niti pretrepanje, niti gospodarska stiska. Ko ni smel na dan s svojimi željami in nikomur govoriti o svojem trpljenju, se je zdelo na zunaj, kakor da se je jugoslovenstvu vsaj nekoliko podal. Ali letošnje volitve so pokazale, da vseh šest let jugo-

slovske tiranije ne samo ni moglo streti njegove volje, naj bo na Hrvaškem hrvaški narod gospodar, ampak je njihove vrste še strnilo. Strnilo tako, da je odletela jugoslovenska nacionalna vlada, in da je ostalo od jugoslovenske nacionalne stranke, ki je baje obsegala vse Jugoslovane, samo nekaj polomljenih in brezmočnih invalidov. „Milijonsko členstvo“ pa biti, da se spravi čimprej pod drugo streho . . .

Kljub vsem tem tako očitnim dejstvom pa prihaja jugoslovenski „Prelom“ in česna mirne duše:

„Odkar naš list izhaja, nismo nehali poudarjati, da so razna politična vprašanja v Jugoslaviji v svojem bistvu gospodarska in socialna vprašanja. Prav posebej velja to za tako imenovani „nacionalni problem“. Dajte kmetu pravične cene za njegove pridelke, najdete mu kupca, dajte delavcu gotovost zaposlitve in primerno plačo — trgovčeve, obrtnikove skrbi bodo s tem tudi izginile — pa boste v bistvu rešili tudi vsa „nacionalna“ vprašanja. Kar bo še ostalo, bo malost in se bo dalo brez težave rešiti s pravičnostjo.“

Človek bi vprašal, zakaj vendar niso jugoslovenci preskrbeli kmetu kupca, delavcu dela in plače. Časa so imeli res več ko dovolj za to, saj so gospodarili celih 15 let po naši državi. In še bi ga vprašal, če ni morebiti za vsem le kak globlji razlog, da se nam godi tako slabo, če ni ves pretirani centralistični sestav povzročil teh zmed in stisk. Tisti centralizem, ki je neogiben in logičen posledek jugoslovenskega nacionalizma, tisti centralizem, ki je prenašal puškarske šole iz Slovenije, kjer so uspevale, v Užice, kjer so propadle, ki je prenesel železniške delavnice v Brod, ki prenaša dan za dnem slovenske prihranke po Hipotekarni banki, po Poštni hranilnici in še na vse mogoče druge načine iz naše obubožane dežele, tisti centralizem, ki je gradil železnice na jugu, kjer niso donosne, namesto pri nas, kjer so donosne, gradil zlasti tudi s prihranki slovenskih železnic. Tisti centralizem, ki je . . . pa kaj bi pripovedovali, komur se hoče, naj prebira prošnje, predstavitve, zahteve naših gospodarskih organizacij in zavodov zadnjih 15 let, pa jih bo našel za debele knjige.

In ker je menda povsod tako na svetu, da

čuti vsakdo najprej svoje lastne skrbi, da tujih čisto sploh ne vidi, pa če so še tako velike v primeri z njegovimi, bodo za najpoštenjšega Srba težave njegove neposredne okolice zmeraj bolj važne, kakor na primer slovenske ali hrvaške. To pa pomeni v praksi, da se bo resno in v prvi vrsti brigal le zanje, da bo seveda skušal, odpraviti če bo le imel oblast, te težave z državnim, torej pri sedanjem davčnem sestavu zlasti s slovenskim in hrvaškim denarjem. Natančno isto velja seveda za vsa kulturna in upravna vprašanja.

Tega načina in sestava uprave in zakonodaje pa nočejo trpeti Hrvatje, niti ga ne maramo mi, ker nočemo, da poginemo stvarno in pravno. Zato je zahteva našega ljudstva v tem pogledu ista, kakor zahteva Hrvatov: ne maramo, da bi nam za naš denar odmerjal kulturne in gospodarske dobrine kdorkoli, ki mu ni zaupalo slovensko ljudstvo te naloge. Kajti šele v takem političnem sestavu je sploh mogoče, da najde naš človek dela in jela na domači zemlji.

„Prelom“ navaja neki pregovor, da Kitajci vsako reč narobe delajo. Nam ni noben tak pregovor znan, čeprav so nam znane nekatere kitajske šege, da izražajo nekatere stvari na drug način, kakor mi, da na primer nosijo za žalost bela oblačila in podobno. To pa seveda še ni narobe. Narobe delajo k večjemu jugoslovenci vsako stvar, in če še ni nastal kak tak pregovor, pa še morebiti nastane. „Prelom“ je za tako narobe-politiko gotovo pristojno mesto. Kajti reševanje narodnega vprašanja se začne pri njem z zahtevami po delu in kupcih, ne pa s stvarjanjem osnove za delo in kupce.

Torej le ne hoditi na Kitajsko, ko imamo pa doma jugoslovence in še „Prelom“ z njimi.

Prepovedana knjiga.

Ministrstvo za notranje stvari je prepovedalo uvažati in širiti v naši državi knjigo „Die Verantwortlichen am Weltkrieg“, ki jo je spisal Erich Jochberg in je izšla v Leipzigu.

Ni pravi Slovenec in ne spada v slovensko občestvo tisti, ki slovensko ljudstvo zapusti in ga zataji, kadar je v stiski in trpljenju. Ni pravi Slovenec tisti, ki je kedaj obupal nad svojim materinskim jezikom in ga obsodil, da izgine. Slovenstvo ni le posledek naravnih pogojev, ampak je predvsem tudi zapoved naravnosti in značajnosti, nikdar pa kupčija.

Družboslovna osnova sodobne vzgoje

Ponatiskujemo iz „Prosvete“, mesečne priloge „Učiteljskega tovariša“, z dne 27. junija t. l. (štev. 5, leto VII.) glavne misli iz predavanja, ki ga je imel dr. Drag. Lončar pri nekem učiteljskem tečaju.

Op. ur.

I.

(Abstraktni del.)

1. Človeštvo živi v najvišji družbeni obliki v državi. Vsebinska država se je izpreminjala. Fevdalna država je nekaj drugega kakor današnja, ki jo je prvi takó imenoval Macchiavelli v začetku 16. stoletja (lo stato).

Z današnjim imenom „država“ označujemo pravniški neko skupino prebivalstva, ki živi na določenem ozemlju po določenem pravnem redu. Bivstveno vsebinsko države pa moremo spoznati družboslovno. Po Gumpłowiczu država ni organizem, ker ne uživa hrane, je ne presnavlja in se ne plodi. Tudi ni ne abstraktna ne konkretna prikazen, čeprav v resnici biva, a se ne da zaznavati s čuti. Država je družbena tvorba, ki je nastala v medsebojnem boju posameznih družbenih skupin. Najprej sta se razvili na osnovi delitve dela dve skupini: vladajoča (plemstvo) in podjarmljena (ljudstvo). Gospodujoča plast je pa rabila za svojo udobnost tudi bolj umetne izdelke in pridelke, ki jih preprosti, nesvobodni kmet ni zmožel. Takó je nastala tretja družbena skupina, rokodelci, ki je bil po večini tujec. Ta je v mestih izdeloval vsakovrstne življenjske potrebščine ali pa jih je kot trgovec posredoval iz drugih krajev.

To so trije prvotni družbeni sloji, iz katerih so se razvile druge skupine. Z naraščajočim bogastvom in z večjo omiko se je rokodelstvo in trgovstvo — meščanstvo — s pomočjo ljudstva osvobodilo ter zavladovalo v družbi najprej poleg in proti plemstvu, a potem tudi proti ljudstvu (kmetu in delavcu), ki mu je pomagalo do osvoboditve. Iz rokodelstva se je razvilo veliko podjetništvo na eni in delavstvo na drugi strani. Gospodarsko se v zgodovini javljajo štirje sloji ali razredi družbe, ki se raz-

ločujejo po tem, kakó se izdelujejo gospodarske dobrine in kakó se vrši njih razdelitev: 1. **fevdalci ali veliki posestniki**, ki imajo v lasti zemljo, obdeluje jo nesvobodni kmet, ki postane pozneje podložnik s tlako in desetino; 2. **malomeščan ali rokodelci**, ta dela v obrti sam ali s svojimi pomočniki za naročbo, da sta združena v isti roki kapital in delo; 3. **veliko meščanstvo ali buržoazija**; podjetnik vrši obrat s pomočjo delavstva, da sta ločena kapital in delo; 4. **delavstvo ali proletariat**, ki prodaja svojo delovno moč za mezdno, ker nima proizvodnih sredstev (kapitala).

2. Človeško družbo vzdržujejo in gonijo različni faktorji. Prve gonilne sile so **prirodne**, ki jih le deloma moremo izpreminjati po svoji volji. Tudi **življenjske** (biološke) sile se ne dajo popolnoma obvladati. Tretje sile so **zgodovinske**, kjer je človek že v znatni meri gospodar svoje usode. Gre za vpliv na razvoj človeške družbe. In ta vpliv je tudi **gospodarski**. Ne moremo sicer trditi, kakor je prvotno to delal Marx-Engelsov t. zv. zgodovinski ali gospodarski materializem, da so gospodarske razmere prava in resnična osnova vsega drugega družbenega in zgodovinskega življenja ter da vse druge družbene kategorije (n. pr. verstvo, narodnost, znanost, umetnost) niso dejanske gibne sile človeške družbe; vendar moramo z Masarykom priznati, da je marksizem prispeval k znanstveni razlagi zgodovine z upoštevanjem gospodarskih sil, čeprav je pretiraval. Sicer sta pa Marx in Engels podala v ostri obliki to, kar je bilo takrat takó rekoč v zraku, in sta pozneje vedno bolj upoštevala pomen t. im. ideologije.

3. Izmed ideoloških sil zgodovinskega razvoja sta najvažnejši: **verstvo in narodnost**.

Verstvo rešuje uganko sveta in življenja kakor modroslovje. Najprej je vse in samó verstvo (bajeslovje); pozneje nastopajo modroslovje in različne znanosti. Kakor je v verstvu bajeslovna in znanstvena prvina, tako vsebuje modroslovje poleg znanosti tudi bajeslovje. Po Spenceerju je pomirjenje verstva in modroslovstva mogoče, ker vsebujeta obe človeški spoznanji prvine, ki so končno nedoumne.

Versko in modroslovno-znanstveno mišljenje je vzporedno; med obema je pa stvarni in metodični razloček: verstvo sloni na razodetju, modroslovje na razumu; verstvo ima tajnosti,

modroslovje vprašanja; verstvo je nezmotljivo, modroslovje deluje z domnevami (hipotezami); verstvo se opira na avtoriteto, pri modroslovju odločuje kritika; verstvo je kolektivno, modroslovje individualno; prvo je praksa, drugo teorija (Masaryk).

Verska organizacija se imenuje **cerkev**. Gre za razmerje med cerkvijo in državo. Načelno sem za **ločitev** (Einspieler, Krek). Ako se je cerkev preveč vdala posvetnosti, je vedno trpela njena duhovnost; zakaj po Kristu ni njegovo kraljestvo tega sveta. Cerkveni očetje so strogo nastopali proti kopičenju bogastva. Krščanstvo mora po svojem duhu obsojati vsako prizadevanje po izkoriščanju.

4. **Narodnost** je moderna prikazen, čeprav so bili jezikovni razločki že zdavnaj. V prejšnjih časih sta bili odločilni sili cerkev in država. V boju z njima se je razvil pojem narodnosti, zlasti od francoske revolucije dalje. Različni vplivi so odločevali o postanku naroda: podnebje, zemlja, gospodarstvo, jezik, vera, pravo, nrvnost (šege).

Narodnost in državnost se ne smeta zamenjavati. Razločevati moramo tudi **domoljubje ali patriotizem** od narodnosti. Kollár je dajal prednost narodnosti, ker izgubljene narodnosti ne najdemo nikdar več, medtem ko izgubljeno domovino še vedno lahko najdemo. Domoljubje je nekaj nagonskega, ki je lastno tudi živalim; narodnostni čut je nekaj, kar izvira iz razuma, omike. Domoljubje je objektivno dana, teritorialno-politična, a narodnost subjektivno doživljana, duhovno-kulturna prvina.

Pri presojanju svojega in tujih narodov je treba ravnati kritično in priznati tudi lastne napake. Povsod in glavno nam mora biti duh, značaj. Materinski jezik je najbolj učinkovito duhovno sredstvo. V narodnih bojih naj odločuje nrvna sila, ljudkost. Slovanstvo moramo proučevati konkretno v njegovih posameznih narodih. Ljudje so si v nekem času ob istih okolnostih precej podobni, n. pr. po značaju so Slovanom najbližji Germani (Masaryk).

II.

(Konkretni del.)

5. Današnja družba in država slonita na zasebnem gospodarstvu, kjer je odločilno načelo: zaslužek in dobiček poedincev ali njih sku-

Na novo pot

Ne verjamemo, če si bodo naši slovenski Pohorci šteli za posebno čast, da se imenuje z njihovim imenom najnovejši poskus jugoslovenov, priti proti volji slovenskega ljudstva do popolnega gospostva nad njim. Mislimo, če bi mogli slovenski kmetje s Pohorja prepovedati tako zlorabo svojega slovenskega imena, da bi to takoj storili. Pa ni mogoče, na žalost, prav kakor na žalost tudi ni mogoče, da bi prepovedali tem ljudem, da se sploh še imenujejo kedaj Slovence. Naj se imenujejo jugoslovenci, kar so in v katerem jeziku tudi pišejo in razlagajo svojo politično modrost.

Ti „Pohorci“ v ušescih torej so danes v nemali zadregi. Najprej, po volitvah, še preden so postali „Pohorci“, so se šli navadne Slovence, o slovenskem narodu je govorilo „Jutro“, pojem, ki ga je v srečni dobi vladanja JNS popolnoma zatajevalo, premišljevali je začelo za prav resno, če ne bi kazalo, „boriti“ se za njegove pravice. Pa je kmalu spoznalo, da slovenskemu narodu ni za take bojovnike, ki so se skozi dolga leta tako borili zanj in njihove pravice, da jih danes sploh skoraj nima več. Morali so se torej jugosloveni podati na drugo pot, podali so se na izlet na Pohorje in skočili tam v veseli družbi jugoslovenski program.

To je seveda popolnoma njihova osebna zadevščina in njihova osebna stvar je tudi, če ponavljajo deseti ali stotič isti program, namreč tisti program, s katerim so slovenski narod tvorno in pravno uničili, tisti program, pod katerim nam še ni šlo slabše menda od turških časov in kmečkih puntov. Ali vendar ne škoduje, če podamo „pohorsko vero“, kakor jo je oblikovalo „Jutro“:

„Pohorci trdno verujejo, da je uspešna državna in narodna politika mogoča v bodoče le v duhu onega pravega jugoslovenstva, ki je nepopustljivo v osnovnih in bistvenih vprašanjih našega državnega in narodnega edinstva. Sem spada tudi načelo polne enakopravnosti vseh delov našega naroda v samem vodstvu države ter v njeni politični, gospodarski in socialni upravi.“

Zakaj pač tega lepega načela niso izvedli, ko so bili na oblasti? Zakaj je prav pod njihovo vlado bilo te enakopravnosti najmanj, zakaj so okrnjevali pravice slovenskega jezika, zakaj so po svojih srbskohrvaških pripadnikih zahtevali „tihu in postopno“ likvidacijo slovenskega jezika?

Menda je tole odgovor:

„Toda pravo jugoslovenstvo je do skrajnosti širokogrudno in dojemljivo za vse regionalne

in plemenske posebnosti in interese ravno z vidika jugoslovenskega edinstva.“

To širokogrudnost in dojemljivost čutimo in skušamo že petnajst let. Obstoji menda v tem, da jemlje na svoja široka prsa te regionalne in „plemenske“ (na Pohorju smo iz naroda postali spet plemel!) posebnosti in jih stiska v bratovskem objemu tako, da jim jemlje kar sapo, zraven jim pa še prazni žepe.

„Dobro vemo tudi to, da jugoslovenski program ne more biti samo političen in da mu je treba izraza tudi na gospodarskem in socialnem polju, ravno tako v duhu polne enakopravnosti vseh delov naše države, kakor vseh slojev našega naroda.“

Na gospodarskem in socialnem polju so se jugosloveni seveda prav posebno skazali: naganje sirotinskega denarja v Belgradu, jemanje naročil slovenskim rudnikom, Battignolove železnice itd.

Ljudstvo, ki noče politike

Ena že uvedenih socialnih laži, ki se rada ponavlja v meščanskem časopisju na račun državnih razmer in zlasti na račun kulturnega življenja v naši državi je trditev, da ljudstvo ne mara politike. Posebno v dobi sedanje ostre gospodarske krize se mnogi meščanski politiki iz vseh nastopajočih garnitur radi skrivajo za to lažjo, čes da sedaj ni časa za politiko in za reševanje političnih vprašanj, temveč da je zdaj v ospredju reševanje čisto gospodarskih vprašanj.

Pri nas se nekaterim takim politikom ljudstvo že kar smili, ko bo moralo po dolgem času spet gledati bratomorni boj bivših političnih strank, namesto da bi vse svoje sile posvetil skupnemu gospodarskemu „ustvarjanju“. Kako neokritosrčno je takšno tarnanje, nam kaže najbolj dejstvo, da se ga poslužujejo najraje pripadniki polpreteklih režimov, ki so v teh časih postali „voditelji realnih Slovencev“ (Uzunovića izraz) in tudi tako imenovani voditelji slovenskega „ljudstva“. Pa tudi vzporedno tarnanje prvih nad dejstvom, da se je zopet pričelo reševanje političnega narodnostnega vprašanja, nam le dokazuje, da se niso ves čas ničesar naučili in da je narasla le njihova komodnost, tako da jih je že prvi malce globlji politični pretres našel popolnoma nepripravljeni in morajo zdaj tavaje iskati opore v skrupucanih, za prvo silo v dnevnih redakcijah prikrojenih ideologijah. Za takšne gospode je pač velika škoda, da se ljudstvo zopet „vleče“ v v politiko, ko pa je bil od nje že tako dolga leta neomadeževan in so se mazali samo gospodje vodilni politiki, ljudstvo pa je menda uživalo zavidanja vredno idilo, ko je lahko križem rok zapadalo vedno večji gospodarski stiski in se ne le proletariziralo, marveč uvrščalo naravnost v brezposelne množice, za katero je je bil fašizem že vneto pripravljaval prisilno delo. Ali je čudno, če so se visoki gospodje politiki bili že privadili na brezposelnostni pojav v družbi kot odvajalni kanal vseh nezadovoljnih in upornikov, delomržežev itd.? Prav nič čudno ni. In tako ni pri njih čudno tudi to, da so omogočili izživljanje vseh nemoralnih tipov, hkrati pa preganjanje poštenih delavnih ljudi in da so zatrli okrog sebe vsako kritiko, mladino pa, ki se je z gnusom odvrčala od take družbe, pošiljali v ječe in jo ščuvali med seboj, delaje se idealne borce nekih zvišenih idej, ki jih v svoji komodnosti še danes niti sami ne razumejo! (Saj kako bi se sicer mogle pojavljati še danes take spake in skrpučala ideologij, kakršne čitamo vsak dan v uvodnih veluglednih listov? In kje bi bilo sicer potrebno tolikšno zavijanje oči!)

Treba je le malo opazovati vse javno življenje, da vidimo, kako globoko so zavedli javno politično moralo ti zvesti glasniki „idej“. Tem usodnejše so po vseh posledicah vladanja takih unitaristov otročarije novih garnitur gospode, ki misli, da moramo pač nadaljevati tam, kjer so se dosedanje vodilne sile ustavile, to je v polnem fašizmu. Saj je za fašizem bistveni znak duhovna revščina, duhovna odvisnost od central in centralnega časopisja. Kolikor ni slovenska javnost že od nekdanj iskala po svojih predstavnikih jasli - za te predstavnike s tem, da je brezpogojno služila, se je zdaj povzpela še na „ustvarjanje“ in hoče prekositi same domače in tuje voditelje. In v tej brezglavosti je sledila „vodilnim osebam“ vsa oddilna meščanska javnost.

Vsa ta leta se naša javnost ni mogla pripraviti na to, da mora imeti vsak narod, ako hoče živeti, neko jedro, zdravo plast, ki dela kljub vsemu norenju političnih spekulantov vendar še neposredno in pozitivno ter trajno. Še več

„jugoslovenska ideja je edina, ki je sposobna dati našemu narodu notranji mir in izvesti konsolidacijo naše države. Toda le takrat, ako in kadar bo mogla ustvariti, kar je nje prava vsebina. Po dosedanjih potih ne bo šlo več.“

V zadnjem stavku je obsijal vendarle celo jugoslovene žarek resnice: po dosedanjih potih, namreč po potih jugoslovenarjev, ne pojde več. Toda prav ta pota so bila vendar prava vsebina jugoslovenske ideje, saj menda vendar „Jutro“ ni pozabilo, kar nam je razlagalo skoraj ves čas svojega obstanka. Nič ne pomaga, iz lastnih jutranjih besedi sledi, da po jugoslovenskih potih ne smemo hoditi, če naj ne zagazimo popolnoma v blato. Nova pota so pa druga, namreč najprej slovenska, potem pa jugoslovenska in južnoslovenska.

In pred vsem in v prvi vrsti so nova pota tista, ki hodi naše ljudstvo po njih. Tisto ljudstvo, ki je odklanjalo jugoslovenci in jih še zmeraj odklanja.

znakov nego jih izdaja časopisje pa kažejo klike, ki so pri nas nastale, kajti vprav te mnoge klike, to klikarstvo, zbežnost in strastna osebnostljiva razpoloženja in mnenja kažejo, da se je dosedanjim voditeljem te javnosti posrečilo vreči narod v popolno, to je v fašistični kaos. Ni sicer še nemški, toda jugoslovenski in slovenski kaos je iz katerega menda že kmalu „ne bo izhoda“.

Za vsem tem imam namreč še druge vrste voditeljev, ki se jim je sicer „posrečilo“ ohraniti nekakšno „linijo“, navidezno nedolžnost nad kaosom; ki se še imenitno skrivajo za napake dosedanjih garnitur in lahko sebe proglašajo za nosilce večje narodnostne svobode in sporazumnosti. Pravkar imamo priložnost, da ti dve garnituri opazujemo v boju in da vidimo, kako in kje je nova garnitura meščanskih politikov pri nas poprijela zavoženi voz. Njeno geslo narodnega sporazuma je gotovo v sebi pozitivno in napredno, ako ga primerjamo nasprotju. Gotovo je napredno tudi samo po sebi brez zveze z ostalim razvojem države. Zaostritev narodnostnega problema v državi je bila nepotrebna, to je — potrebna je bila samo tistim, ki niso hoteli videti njim neljube resnice, da niso sporov zakrivile narodne posebnosti Slovencev, Hrvatov in Srbov, marveč da so bili to predvsem spori buržuazije za oblast.

Vsak pazljiv in nekoliko izobražen državljani ve, da se je začela kriza javnega življenja pri nas že preden se je po vojni moglo življenje urediti v okviru nove države, že preden se je zaostriilo narodnostno vprašanje; ve, da se je pričel propad našega naroda takrat, ko je bilo iz našega političnega javnega delovanja nasilno izločeno — celotno socialno, to je delovno vprašanje. Ako pa je tako, potem moramo vedeti, da je rešitev iz sedanjega in morda tudi iz bližnjega še večjega kaosa mogoča samo s pomočjo normalnega reševanja delovnih, ljudskih življenjskih vprašanj. In v tem je bistvo sedanje situacije ne v čem drugem. V našem dnevnem časopisju pa vidimo vprav zdaj, kako skuša spretno obiti to vprašanje in kako malo je tudi najkulturnejši meščanski politični urad pripravljen delati brez krinke.

Tudi sedanji vodilni del meščanske slovenske politike je v bistvu še v družbi tistih, ki sodijo, da „narod“ ne mara politike. Očividno mislijo gosposki politiki, da hoče imeti narod samo politike, svoje gospode politike tako rekoč pa — brez svoje politike.

r—o

Zniževanje življenjskih ravni v fašizmu.

Karl Tschuppik piše v dunajskem tedniku „Wiener Sonn- und Montags Zeitung“:

Iz uradne statistike za Nemčijo vidimo, da znaša dohodek nemškega delavca manj kakor polovico tega, kar je prejemal 1929. leta kot mezdo, za tretjino je manjši, kakor je bil, ko je narodni socializem prevzel oblast. Tedenska mezda nemškega delavca je znašala leta 1929 povprečno 54 mark, leta 1935 samo še 35 mark, konec 1934 pa je padla na 22,5 mark. Upoštevati pa je treba, da so odtegovali prej delavcu 13 odstotkov njegove mezde, medtem ko mora trpeti danes odteglaj 17 odstotkov.

Čitajte „Slovenijo!“

pin, a ne zadovoljitev človeških potreb, kar bi bil pravi namen gospodarstva.

Tudi današnja vzgoja in pouk sta izraz tega mišljenja in čuvstvovanja, ki se kaže v pretiranem, neresničnem povzdigovanju posameznih t. zv. velikih ljudi; ti terjajo s svojo avtoriteto poslušnost od množice, ki naj bi bila samo zaradi njih. Zgodovinsko dogajanje je pa plod skupnega dela, kjer nastopa zapovrstnost rodov, a ne izključnost posameznikov. **Pretiran individualizem** se mora umakniti zavesti in odgovornosti pred skupnostjo, avtomatična poslušnost avtoriteti razuma, ki sloni na samostojnem opazovanju in mišljenju.

Sola goji pretirani historizem. Vse je sam razvoj, sama preteklost, a ne podaja se bistvo pojmov. Nasledek te vzgoje je golo spominsko znanje brez zmožnosti za pravilno odločitev v konkretnem primeru. Namesto stvarnosti podajamo oblikovnost, pristne pojme nadomeščamo s praznimi besedami.

Solstvo ne more napredovati brez svobode staršev, učiteljstva in mladine. Rasti mora iz svojih rodni tal, torej pri nas slovenskih, upoštevajoč skupno državo. Lastna narodnost naj bo zasidrana v mednarodni skupnosti.

Sola bodi v organski zvezi z gospodarstvom kraja, da ji je to gospodarstvo izhodišče in namen. Učiteljstvo si naj ustvari demografično sliko svojega šolskega okoliša, da spozna njegove prirodne, gospodarske in družbene prilike. V ospredju bodi delo, a ne besedovanje, da izhaja stvarni pouk iz dela samega.

Literatura:

Bücher, Znik národního hospodářství (iz nemškega).

Gumpłowicz, Sozialphilosophie im Umriss.

Kollar, Ueber die literarische Wechselseitigkeit zwischen der verschiedenen Stammen und Mundarten der slavischen Nation.

Macchiavelli, Vladař (iz italijanskega).

Masaryk, Česká otázka.

— Otázka sociální.

— Základové konkrétné logiky.

Sombart, Sozialismus und soziale Bewegung.

Spencer, Philosophie souborná (iz angleščine).

